

10. Остапенко О. І. Наукові уявлення про механізм адміністративно-правового регулювання. Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юрид. Львів : 2010. Вип. 2. С. 142–149
11. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком-Інтер, 2011. 576 с.
12. Гончарук С. Т. Адміністративне право України. Загальна та Особлива частина : навч. посіб. Київ : НАВС, 2000. 240 с.
13. Адміністративне право України : основні категорії та поняття: навч. посібник / В. І. Загуменник, В. В. Мусієнко, В. В. Проценко; за заг. ред. О. Х. Юлдашева. Бендери; Київ : Поліграфіст, 2010. 512 с.
14. Цыбулевская О. И. Основы теории публичного права. Введение в публичное право : учебное пособие в 2 т. под. ред. Г.Н.Комковой. Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 1996. Ч.1. 1996. С.4-20
15. Четвериков В. С. Административное право : учебник. Москва : Форум; Инфра-М, 2005. 320 с.
16. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : сутність і структура // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. пр./ редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), М. В. Афанасьєва (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; відп. за вип. М. В. Афанасьєва, МОН України, НУ ОЮА. Одеса : Юрид. л-ра, 2014. Т. 15. С. 218-226.
17. Калущ І. С. Організаційно-правові основи застосування антидемпінгових мит в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Нац. ун-т держ. податкової служби України. Ірпінь, 2007. 20 с.
18. Луговий В. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, що вчиняються поліцейськими : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 281 с.
19. Волинка К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи : питання теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2000. 177 с.
20. Макарейко Н. В. Административное право : пособие для подгот. к экзаменам. Москва : Юрайт-Издат, 2003. 223 с.

УДК 342.9

Миколасць Д.А.,

*к.т.н. доцент, доцент кафедри промислової електроніки
Факультет електроніки Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"*

ПОЗИТИВНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ І НАПРЯМИ ЙОГО ЗАПОЗИЧЕННЯ

Досвід зарубіжних країн переконливо свідчить, що результативність процесів лібералізації за умов докорінної адаптації законодавчо-нормативного забезпечення,

стабільності, надійності та безперебійності електропостачання за умов демонополізації енергетичної сфери орієнтується на синергетичний ефект, більший у рази. У статті досліджено особливості трансформаційних процесів електроенергетичних ринків провідних країн світу та Європи. Здійснено огляд критеріїв, які лягли в основу. Окреслено наслідки зазначеного реформування регіональних ринків енергетичного сектора шляхом інтеграції розвитку промислового сектора країни; наявність територіально-кліматичних умов, що веде до розуміння пошуку та імплементації саме тієї моделі, яка якнайбільше забезпечуватиме безперебійність і багатофункціональність національних і регіональних електроенергетичних ринків. Здійснено моніторинг етапів реформування. Імплементація нормативно-законодавчих засад була орієнтована в напрямі векторів своєї реалізації: розмежування певних видів своєї діяльності, пов'язаних з транспортуванням, виробництвом, купівлею та реалізацією електроенергії; уніфікація єдиного тарифу за використанням енергетичних ресурсів по всіх територіях ЄС. З'ясовано, що в процесі реформування електроенергетичних ринків немає універсального сценарію, котрий зміг би пришвидшити ці процеси, оскільки трансформація здійснюється виключно за особливих умов, притаманних виключно конкретній країні. Досвід приведених розвинутих країн показав неоднозначність наслідків реформування за умов застосування однакових моделей. Зазначено, що в процесі лібералізації енергоринків країни Європейського Союзу першочергово взяли за ціль імплементувати нормативно-правові документи та структурно розділили їх на весь період реформ на 3 стадії. Окреслено майбутній сценарій реформування електроенергетичного ринку України з урахуванням напрацювань і досвіду провідних країн з акцентуванням діяльності на такі сегменти, як: «ринок прямих двосторонніх договорів»; «ринок ф'ючерсних поставок», «балансуючий ринок», «супутний ринок». Здійснено моніторинг реформування галузі, структурне забезпечення.

Ключові слова: електроенергетичні ринки, конкурентне середовище, демонополізація енергетичної сфери, Європейська Комісія, нормативно-правове регулювання.

Foreign experience in the processes of reforming regional electricity markets

Innovation and investment development is an important and necessary component of the formation of a competitive environment, improving the efficiency of economic entities and the process of liberalization in general. The experience of foreign countries convincingly shows that the effectiveness of liberalization processes in terms of radical adaptation of legislation, stability, reliability and uninterrupted electricity supply in terms of demonopolization of the energy sector focuses on the synergetic effect, many times greater. The article examines the features of the transformation processes of the electricity markets of the leading countries of the world and Europe. A review of the criteria that formed the basis. The consequences of the mentioned reform of the regional markets of the energy sector by integrating the development of the country's industrial sector are outlined; the presence of territorial and climatic conditions, which leads to an understanding of the search for and implementation of the model that will ensure the continuity and multifunctionality of national and regional electricity markets. The stages of reform have been monitored. The implementation of the regulatory framework was focused on the vectors of its implementation: the delimitation of certain activities related to the transportation, production, purchase and sale of electricity; unification of the single tariff for the use of energy resources in all EU territories. It was found that in the process of reforming the electricity markets there is no

universal scenario that could accelerate these processes, as the transformation is carried out only under special conditions specific to a particular country. The experience of these developed countries has shown the ambiguity of the consequences of reform under the application of the same models. It is noted that in the process of liberalization of energy markets, the countries of the European Union primarily aimed to implement legal documents and structurally divided them for the entire period of reforms into 3 stages. The future scenario of reforming the electricity market of Ukraine is outlined, taking into account the experience and experience of leading countries with an emphasis on such segments as: "the market of direct bilateral agreements"; "Futures market", "balancing market", "related market". The reform of the branch, structural support was monitored. The measures to be implemented for the reform of the electricity market in 4 groups were systematized: normative-legal, organizational-structural, financial-investment, technical-innovative measures.

Key words: *electricity markets, transformation processes, competitive environment, monopolization of the energy sector, European Commission, regulatory regulation.*

Із моменту укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [1], яка була ратифікована Законом України від 10.11.1994 року № 237/94-ВР [2], питанням співробітництва України із зарубіжними державами, і відповідно запозичення їхнього позитивного досвіду щодо адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики, приділяється особлива увага. Зокрема, як нами відзначалось в даній роботі, особлива увага приділяється адаптації законодавства України до ақіс Європейського Союзу, що є важливою складовою поглиблення співпраці України з ЄС, та подальшого вступу нашої держави до лав цієї організації. В подальшому така співпраця лише поглиблювалась, як і процеси щодо наближення Україною національного законодавства до законодавства країн Європейського Союзу.

Так, в Меморандумі між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі [3], підписаному 1 грудня 2005 року, було проголошено спільні політичні наміри України та Європейського Союзу щодо поступового зближення законодавств України та ЄС у галузі енергетики. Далі, приєднавшись до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [4], Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати ряд стандартів ЄС у сфері електроенергетики, і як нами було встановлено у даній роботі, ця задача була фактично виконана вітчизняним законодавцем, не зважаючи на те, що деякі зобов'язання все ще потребують реалізації нашою державою. Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [5] також засвідчило готовність України зближувати національне законодавство із законодавством зарубіжних держав. У статті 278 Угоди Україна взяла на себе обов'язок дотримуватись положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, а у додатках до Угоди визначено зобов'язання України імплементувати Директиву № 2003/54/ЄС стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії [6], яка на сьогодні вже втратила чинність, Регламент (ЄС) № 1228/2003 про умови доступу до мережі міжнародного обміну електроенергією, зі змінами і доповненнями, внесеними Рішенням Комісії 2006/770/ЄС [7], який наразі є скасованим, та Директиву №2005/89/ЄС щодо заходів з забезпечення безпеки постачання електроенергії та інвестицій в інфраструктуру [8], що

зберігає чинність. Ще однією міжнародною угодою, яка була укладена Україною за останні роки, є Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у галузі енергетики щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії [9], підписаний 24 грудня 2016 року. В частині 3 Меморандуму сторони домовились про співпрацю у питанні адаптації законодавства України до вимог та норм чинного права ЄС, а також до стандартів щодо розроблення, планування та експлуатації електричних мереж у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Отже, на основі вищезазначеного ми переконались у тому, що розвиток адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в нашій державі здійснюється під впливом міжнародних стандартів та міжнародного права.

В той самий час, очевидно, що для поглиблення співробітництва України з ЄС та іншими державами у енергетичній сфері, важливо при удосконаленні адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики враховувати позитивний досвід зарубіжних країн. По-перше, при створенні нової моделі ринку електроенергетики України вітчизняний законодавець звертався до досвіду тих країн, у яких такий ринок функціонує протягом тривалого часу, передусім - наших сусідів та членів Європейського Союзу. Розробка нового Закону України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII [10] здійснювалась за сприяння європейського Енергетичного Співтовариства із урахуванням вимог Третього енергетичного пакету ЄС, а його зміст отримав позитивну оцінку від Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки та міжнародних антикорупційних організацій. Це важливо, адже обравши європейський шлях розвитку електроенергетики, Україна має виконувати свої зобов'язання та зближувати національне законодавство до міжнародних стандартів. По-друге, очевидно, що моделі адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в інших державах характеризуються своїми специфічними позитивними аспектами, не притаманними вітчизняній моделі. Наприклад, в таких країнах, як Австралія, Німеччина, Данія чи Сполучені Штати Америки функціонують мікромережі в рамках одного або кількох населених пунктів, тож вітчизняний законодавець міг би звернути увагу на досвід функціонування таких мереж. В Німеччині важливе значення для ринку електричної енергії відіграють приватні домогосподарства, що є цікавим досвідом у контексті побудови в Україні нового ринку електричної енергії. Якщо проаналізувати досвід такої держави, як Чехія, можемо помітити, що вона по суті з початку 2000-х років пройшла той шлях розвитку ринку електроенергетики, який передбачений Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [11], тож вітчизняний законодавець може ознайомитись із усіма процесами, які відбувались в Чехії протягом більш ніж двадцяти років. Тож, як можемо переконатись, для удосконалення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики вітчизняному законодавцю було б корисно здійснити співставлення вітчизняного законодавства у сфері електроенергетики із законодавством зарубіжних держав, і тим самим на основі зарубіжного досвіду сформулювати пропозиції щодо удосконалення законодавчої бази для функціонування вітчизняного ринку електричної енергії.

У вітчизняній науковій літературі наявна достатньо велика кількість праць, присвячених специфіці функціонування ринків електричної енергії у зарубіжних країнах. Дана тематика висвітлювалась в роботах таких науковців, як: С.Б. Барбелюк, Г.В. Берлач,

Т.О. Бурячок, З.Ю. Буцьо, Г.Б. Варламов, Ю.В. Ващенко, С.Г. Голікова, В.Г. Дідик, С.В. Дубовської, В.А. Жовтянський, В.Н. Клименко, Ю.Д. Костін, І.О. Кудрявцев, М.М. Кузьміна, Ю.О. Ландау, О.С. Матвійчук, В.П. Нагребельний, Н.М. Пархоменко, М.І. Пипяк, Є.О. Платонова, С.Г. Плачкова, Р.В. Романюк, В.І. Семчик, І.Я. Сігал, Н.І. Соколовська та багатьох інших дослідників. Втім, варто враховувати, що новий ринок електричної енергії в Україні запрацював порівняно нещодавно, тож більшість із наявних в правовій доктрині праць на цю тематику на сьогодні є неактуальними. Окрім того, варто враховувати, що при розробці засад функціонування нового ринку електроенергії в Україні вітчизняний законодавець керувався зразками існуючих у Європейському Союзі ринків, тому на сьогодні не так легко обрати конкретні зразки для їх урахування при удосконаленні адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики, особливо із урахуванням правових та адміністративно-територіальних особливостей України і її нового ринку. Але в той самий час, вважаємо, в рамках нашого дослідження можна встановити підходи до вирішення проблем адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики, використовуючи досвід зарубіжних країн. Тому, на нашу думку, в рамках нашого дослідження важливо проаналізувати специфіку законодавства різних країн, та на основі їх досвіду встановити оптимальні шляхи для удосконалення вітчизняного законодавства у цій сфері, що слугуватиме стимулом для продовження реформ в сфері електроенергетики й сприятиме залученню відповідних інвестицій.

Проблема конкуренції та вільного доступу виробників електроенергії до мереж була вирішена шляхом прийняття в 1992 році Закону про енергетичну політику (Energy Policy Act) [12], яким було реструктуризовано ринки оптової поставки електроенергії. Загалом, як відзначається у науковій літературі, із прийняттям цього нормативно-правового акту розпочалась лібералізація електроенергетичного ринку США, і це мало загальний позитивний вплив на підвищення конкуренції серед виробників електроенергії [13, с. 115]. По суті, ті процеси, які відбуваються в Україні сьогодні, відбувались в Сполучених Штатах Америки в 1992 році. Принципова різниця між ринками електроенергії України та США полягає у тому, що в кожному штаті Сполучених Штатів Америки функціонують різні закони. Так само, енергетичні ринки функціонують не в кожному штаті відокремлено, а тому ринок електричної енергії США потребував інституційної регуляції. Законом про енергетичну політику (Energy Policy Act) відповідні повноваження були надані Федеральній комісії з регулювання енергетики (Federal Energy Regulatory Commission, FERC), яка з моменту прийняття цього нормативно-правового акту набула координаційних повноважень щодо операторів оптових електромереж. Наприклад, Комісія отримала право зобов'язувати операторів оптових електромереж відкривати доступ до їх мереж оптовим виробникам електроенергії. Окрім того, діяльність з оптового постачання електроенергії було відділено від діяльності з виробництва електроенергії, що дозволило забезпечити кращу конкуренцію на ринку електроенергетики, оскільки очевидно, що постачальник електроенергії, який здійснює її виробництво, зацікавлений у тому, щоб реалізовувати її по максимально вигідних для себе тарифах. Тому, такі можливості із прийняттям Закону про енергетичну політику (Energy Policy Act) були обмежені [14, с. 1152-1153]. Порівнюючи цю систему із сучасним ринком електроенергії України, можемо виявити велику кількість схожих рис. Так, у відповідності до положень Закону України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII, діяльність по виробництву, розподілу та передачі електричної енергії є відділеною одна від одної та підлягає ліцензуванню відповідно до

законодавства. Виробники продають електричну енергію на ринку електричної енергії відповідно до положень Закону України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII, правил ринку, правил ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку тощо. Передача електричної енергії здійснюється ліцензованими акціонерними товариствами, створеними для здійснення такої діяльності, сто відсотків акцій яких належать державі та не підлягають відчуженню. Тобто, оператор системи передачі електроенергії не може опинитись у приватній власності. Так само, не може бути ліцензоване підприємство, яке перебуває не в державній власності. У свою чергу, розподіл електричної енергії здійснюється оператором системи розподілу, при чому, як підкреслюється вітчизняним законодавцем, оператор системи розподілу не має права здійснювати діяльність з купівлі-продажу електричної енергії на ринку електричної енергії. Отже, як можемо переконатись, як і в Сполучених Штатах Америки, в Україні діяльність щодо виробництва, розподілу та передачі електричної енергії є відділеною одна від одної. Жодне підприємство не може займатись одночасно цими трьома видами діяльності. Тому, зробимо висновок, що у даному контексті ринки електричної енергії США та України функціонують на схожих засадах.

З моменту, коли Федеральна комісія з регулювання енергетики (Federal Energy Regulatory Commission, FERC) набула координаційних повноважень щодо операторів оптових електромереж, її рішення почали відігравати важливу роль для адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики. Так, одне із таких рішень, прийняте 25 лютого 2000 року [15], стосувалось створення Регіональних операторів передачі електроенергії (Regional Transmission Organizations), повністю незалежних від виробників електроенергії, що і дозволило створити конкурентний ринок оптової поставки електроенергії. Такі регіональні оператори отримали незалежність від інших суб'єктів ринку електричної енергії (зокрема, суб'єктів що виробляли електроенергію та розподіляли її), були наділені розпорядчими повноваженнями та можливістю здійснювати свою діяльність виключно в межах певних регіонів. Наприклад, Регіональні оператори передачі електроенергії (Regional Transmission Organizations) були наділені функціями тарифного адміністрування, здійснення моніторингу ринку електричної енергії та планування його подальшого розвитку. На практиці, функції Регіональних операторів передачі електроенергії (Regional Transmission Organizations) є подібними до функцій операторів системи передачі електричної енергії за законодавством України. Як і в Сполучених Штатах Америки, оператори системи передачі у відповідності до статті 31 Закону України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII перебувають у державній власності та не можуть бути приватизованими. Серед функцій операторів системи передачі, передбачених частиною 1 статті 33 цього нормативно-правового акту, відзначимо надання послуг з приєднання до системи передачі та передачі електричної енергії, технічне обслуговування системи передачі електроенергії, прийняття графіків передачі електроенергії, моніторинг виконання постачальниками допоміжних послуг зобов'язань з їх надання, підготовка плану розвитку системи передачі на наступні 10 років тощо. Тобто, у цілому, зробимо висновок, що функції Регіональних операторів передачі електроенергії (Regional Transmission Organizations) в Сполучених Штатах Америки є близькими до функцій операторів системи передачі електроенергії в Україні. Також звернемо увагу на те, що в Україні та США функціонує схожа система операторів систем передачі електроенергії. В Сполучених Штатах Америки на даний момент існує десять Регіональних операторів

передачі електроенергії (Regional Transmission Organizations), які забезпечують розподіл виробленої в США та Канади електроенергії на територіях цих держав. В свою чергу, на сьогодні в Україні оператором системи передачі електроенергії є НЕК «Укренерго», структура якої побудована за регіональним принципом та складається з Дніпровської, Західної, Південної, Південно-Західної, Північної та Центральної електроенергетичної системи (а також Кримської електроенергетичної системи, яка розташована на тимчасово окупованій території АР Крим). Відповідно, однією із функцій кожної з наведених електроенергетичних систем є передача електроенергії магістральними та міждержавними електромережами та їх експлуатація.

Найбільш значущим нормативно-правовим актом, прийнятим в Сполучених Штатах Америки у сфері електроенергетики за останні декілька десятиліть є Закон про енергетичну політику 2005 року (Energy Policy Act), яким було врегульовано велику кількість питань, пов'язаних із електроенергетичною політикою держави та електроенергетичною сферою загалом. Значення цього нормативно-правового акту розглядається науковцями у двох розрізах: по-перше, у контексті внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів, прийнятих раніше; по-друге, у контексті регламентації нових правил функціонування ринку електричної енергії в США.

Так, щодо змін та доповнень до нормативно-правових актів, прийнятих раніше, першочергово відзначаються зміни, внесені до Закону про комунальні холдингові компанії (Public Utility Holding Company Act) [16]. Система інституцій, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері електричної енергії, збереглась. Її на сьогодні складають Федеральне Міністерство енергетики (The US Department of Energy, DOE), Федеральна комісія з регулювання в енергетиці (Federal Energy Regulatory Commission, FERC) і Північноамериканська корпорація з надійності в електроенергетиці (North American Electric Reliability Corporation, NERC) [17, с. 122]. Але зазначені зміни дещо послабили державне регулювання підприємств у сфері електроенергетики, адже захист право споживачів за законодавством США і без того здійснюється на належному рівні, тож такі підприємства позбавлені можливості зловживати своїм становищем на ринку електричної енергії. Як наслідок, Федеральна комісія з регулювання в енергетиці (Federal Energy Regulatory Commission, FERC) була позбавлена ряду повноважень щодо впливу на діяльність підприємств у сфері електроенергетики. Інші зміни були внесені до Закону про політику регулювання комунальних послуг (Public Utility Regulatory Policies Act) [18], і стосувались порядку вимірювання кількості електроенергії, що постачається, і є на сьогодні імплементованими в більш ніж сорока штатах США. Потребу у внесенні таких змін можна пояснити тим, що в Сполучених Штатах Америки на сьогодні є поширеним споживання енергії із власних джерел (наприклад, сонячної енергії), при чому це характерно як для фізичних, так і для юридичних осіб. Тому, виникла необхідність врегулювати питання взаємозаліку споживаної і виробленої такими суб'єктами електроенергії, що й було здійснено законодавцем. В Україні такі питання на сьогодні врегульовані Законом України «Про ринок електричної енергії» від 13.04.2017 № 2019-VIII та Правилами ринку [19]. Тобто, дана особливість законодавства США наразі є реалізованою вітчизняним законодавцем.

Щодо новел, внесених до електроенергетичного законодавства Сполучених Штатів Америки Законом про енергетичну політику 2005 року (Energy Policy Act) [20], то в першу чергу варто зазначити, що ним було розподілено сфери управління ринком оптового

постачання електричної енергії між федеральним рівнем та рівнем штатів. На федеральному рівні здійснюється захист інтересів держави щодо забезпечення функціонування мереж з постачання електроенергії, в той час як на місцевому рівні приймаються конкретні рішення для цього. Приклади того, як це відбувається на практиці, наявні в науковій літературі. Так, Міністерство енергетики США (Department Of Energy) є органом виконавчої влади, що забезпечує розроблення та реалізацію державної енергетичної політики на федеральному рівні і рівні штатів. Однією із функцій Міністерства є вирішення питання розміщення ліній електропередачі на федеральних землях. Тож, Міністерство здійснює пошук зон, в яких наявне перевантаження мереж постачання електроенергії. У разі виявлення таких зон, Міністерство інформує про це Федеральну комісію з регулювання в енергетиці (Federal Energy Regulatory Commission, FERC), і Комісія звертається до влади штатів з вимогою розвантажити мережі. Якщо влада штатів ігнорує вимоги Федеральної комісії, їй належать повноваження накласти на них санкції. Такий досвід, очевидно, не може бути корисним для вітчизняного законодавця із огляду на специфіку адміністративно-територіального устрою двох держав. Також відзначимо, що в Україні функції щодо державного управління електроенергетичною сферою розподілені між значно ширшим колом державних органів – Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Міністерством енергетики України, Державною інспекцією енергетичного нагляду України, Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України, Антимонопольним комітетом України, Міністерством розвитку громад та територій України тощо. Деякі із цих органів, наприклад Державна інспекція енергетичного нагляду України, наділені повноваженнями здійснювати моніторинг виробників електроенергії на місцевому рівні. Тобто, по суті розподіл сфери управління ринком електроенергетики також здійснюється як на державному, так і на регіональному рівнях.

Окрім цього, варто звернути увагу на те, що Законом про енергетичну політику 2005 року (Energy Policy Act) було визначено положення, якими передбачалось, що ціна на електроенергію визначається в залежності від часу доби – в нічний час тариф є нижчим, адже на цей час припадає менше навантаження на електричні мережі. Це було здійснено з метою скорочення споживання електроенергії, підтримки стабільності навантаження на електричні мережі та для того, щоб розвантажити електричні мережі в денний час доби. Відзначимо, що аналогічне явище є характерним і для чинного законодавства України у сфері електроенергетики. Воно дістало назву «нічний тариф». Так, пункт 3 Додатку 3 до Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії [21] передбачає, що за наявності обліку споживання електричної енергії за періодами часу розрахунки споживачів здійснюються із застосуванням наступних коефіцієнтів: за двозонним диференціюванням за періодами часу сплачується 0,5 фіксованої ціни в години нічного мінімального навантаження енергосистеми (з 23-ї до 7-ї години) та повна фіксована ціна в денний час, а за тризонним диференціюванням за періодами часу сплачується 1,5 фіксованої ціни в години максимального навантаження енергосистеми (з 8-ї до 11-ї години і з 20-ї до 22-ї години), повна фіксована ціна у напівпіковий період (з 7-ї до 8-ї години, з 11-ї до 20-ї години, з 22-ї до 23-ї години) та 0,4 фіксованої ціни в години нічного мінімального навантаження енергосистеми (з 23-ї до 7-ї години). Отже, як можемо переконатись, у даному контексті законодавство України

враховує ті особливості, які варто виділити зі змісту Закону про енергетичну політику 2005 року (Energy Policy Act) .

Сучасний етап розвитку адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики в Сполучених Штатах Америки пов'язаний із розвитком так званих «розумних енергосистем», тобто електромереж, які передбачають «розумну» цінову політику на ринку електроенергії, різноманітні енергозаощаджувальні заходи, заходи забезпечення енергоефективності, «розумні лічильники», отримання електроенергії з відновлювальних джерел (сонячних батарей, малих вітрових турбін) тощо. Тобто, «розумною енергосистемою» є не якась чітко визначена система, а сукупність пов'язаних технологій та заходів, які забезпечують функціонування системи постачання електроенергії не лише в одному - від виробника до споживача, але і в зворотному напрямку. Втім у контексті тематики нашого дослідження варто підкреслити, що розвиток «розумних енергосистем» пов'язаний першочергово із створенням необхідної технічної інфраструктури, яка забезпечує функціонування такої системи постачання електроенергії. Якщо звернутись до досвіду Сполучених Штатів Америки, в цій державі вносяться окремі зміни до вже прийнятих нормативно-правових актів, пов'язані із розвитком «розумних енергосистем». Наприклад, такі положення були внесені до Закону про енергетичну незалежність і безпеку (Energy Independence and Security Act) [22] 2007 року. Втім, спеціальний нормативно-правовий акт, присвячений регламентації функціонування «розумних енергосистем», в США відсутній. Іншим прикладом того, за яким напрямком розвивається сфера електроенергетики в Сполучених Штатах Америки, є розвиток безвуглецевої енергетики. Наприклад, в штаті Вірджинія було прийнято «Закон про чисту економіку» (Virginia Clean Economy Act) [23], яким було визначено задачу забезпечити використання на території штату виключно безвуглецевої енергетики до 2050 року. Тож, у такий спосіб Вірджинія приєдналась до інших штатів, яких наразі близько десяти, які законодавчо встановили повний перехід до безвуглецевої енергетики. У даному контексті відзначимо, що наразі Україна лише розпочала шлях в даному напрямку. Окремі норми, присвячені адміністративно-правовому регулюванню відносин у сфері нетрадиційної та відновлюваної енергетики закріплені в Законах України «Про енергозбереження» від 01.07.1994 № 74/94-ВР [24], а розвиток таких видів енергетики передбачений Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», втім очевидно, що наразі Україна не є готовою запозичувати такий досвід Сполучених Штатів Америки.

Загалом, варто зробити висновок, що дослідження позитивного зарубіжного досвіду щодо адміністративно-правового регулювання відносин у сфері електроенергетики, і напрямів його запозичення, на сьогодні є ускладненим нещодавною реформою енергетичного сектору в Україні. Як нами встановлено, дана реформа реалізовувалась на основі кращих європейських та світових зразків. Як наслідок, ринок електроенергетики в Україні функціонує на тих самих засадах, що й ринки електроенергетики тих держав, які виступали у якості зразків для його побудови. Вітчизняний законодавець належним чином здійснює діяльність щодо імплементації європейських стандартів у сфері електроенергетики, тим самим наближуючи ціль щодо об'єднання енергетичної системи України із енергетичними системами держав-членів Європейського Союзу. Оскільки досвід держав-членів Європейського Союзу вже є врахованим вітчизняним законодавцем у чинному законодавстві України, ми обрали Сполучені Штати Америки як державу, досвід

якої у цій сфері варто дослідити. І як засвідчило наше дослідження, не зважаючи на певну специфіку правової системи США, обумовленої адміністративно-територіальним устроєм цієї держави, у багатьох аспектах адміністративно-правове регулювання відносин у сфері електроенергетики в Україні є співставним із законодавством США, адже ринки електроенергії обох держав функціонують на схожих засадах. Тож, наше дослідження засвідчило високий рівень чинного законодавства України в сфері електроенергетики та позитивний характер тих процесів, які на сьогодні відбуваються в нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Міжнародний документ від 14.06.1994. Офіційний вісник України. 2006 р. № 24. стор. 203. стаття 1794. код акта 36581/2006
2. Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Закон України від 10.11.1994 № 237/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994 р. № 46. стаття 415
3. Меморандум між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі: Міжнародний документ від 01.12.2005. Офіційний вісник України. 2006 р. № 13. стор. 453. стаття 945. код акта 35729/2006
4. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства: Міжнародний документ від 24.09.2010. Офіційний вісник України. 2011 р. № 32. / № 1, 2011, ст. 1 /. стор. 153. стаття 1369. код акта 56145/2011
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. Офіційний вісник України. 2014 р. № 75. том 1. стор. 83. стаття 2125
6. Директива 2003/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС: Міжнародний документ від 26.06.2003 № 2003/54/ЄС. Інформаційний бюлетень НКРЕ. 2005 р. № 2
7. Регламент (ЄС) № 714/2009 Європейського Парламенту та Ради від 13 липня 2009 року про умови доступу до мережі для транскордонного обміну електроенергією та скасування Регламенту (ЄС) №1228/2003: Міжнародний документ від 13.07.2009. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua> (дата звернення 29.07.2021 року)
8. Regulation (EU) 2019/941 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on risk-preparedness in the electricity sector and repealing Directive 2005/89/EC (Text with EEA relevance.) PE/73/2018/REV/1. OJ L 158, 14.6.2019, p. 1–2 URL: <https://cutt.ly/9QSp47J> (Дата звернення: 12.08.2021)
9. Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у галузі енергетики щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії: Міжнародний документ від 24.11.2016. Офіційний вісник України. 2017 р. № 80. стор. 603. стаття 2494. код акта 87371/2017
10. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 27-28. ст.312

11. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 № 605-р. Урядовий кур'єр від 08.09.2017. № 167

12. Energy Policy Act Of 2005. Public Law 109–58—AUG. 8, 2005. URL: <https://www.congress.gov/109/plaws/publ58/PLAW-109publ58.pdf> (дата звернення 10.08.2021 року)

13. Романюк Р. В. Зарубіжний досвід процесів реформування регіональних ринків електроенергетики. Проблеми економіки. 2020. №4. С. 113–118.

14. Курбанов Р.А. Правовое регулирование электроэнергетики (США). Право и политика. № 8. 2014. С. 1151-1158.

15. Regional Transmission Organizations. Federal Energy Regulatory Commission. 18 CFR Part 35. Docket No. RM99-2-001; Order No. 2000-A. Issued February 25, 2000. URL: <https://www.ferc.gov/sites/default/files/2020-06/OrderNo.2000-A.pdf> (дата звернення 10.08.2021 року)

16. Public Utility Holding Company Act Of 1935. URL: <https://www.sec.gov/about/laws/puhca35.pdf> (дата звернення 10.08.2021 року)

17. Берlach Г.В. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сфері електричної енергії. Право і суспільство: адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право. №6. 2018. С. 120-126

18. Public Utility Regulatory Policies Act Of 1978. URL: <https://www.congress.gov/95/statute/STATUTE-92/STATUTE-92-Pg3117.pdf> (дата звернення 10.08.2021 року)

19. Про затвердження Правил ринку: Постанова Нацком.енергетики, ком.послуг; від 14.03.2018 № 307. Урядовий кур'єр. № 117

20. Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії для забезпечення загальносуспільних інтересів у процесі функціонування ринку електричної енергії: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 483. Офіційний вісник України. 2019 р. № 49. стор. 17. стаття 1658. код акта 94819/2019

21. Energy Independence and Security Act 2007. Public Law 110–140. Dec. 19, 2007. 42 U.S.C. ch. 152 § 17001 et seq. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ140/pdf/PLAW-110publ140.pdf> (дата звернення 10.08.2021 року)

22. Virginia Clean Economy Act. SB 851. URL: <https://lis.virginia.gov/cgi-bin/legp604.exe?201+ful+HB1526EH1+pdf> (дата звернення 10.08.2021 року)

23. Про енергозбереження: Закон України від 01.07.1994 № 74/94-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 30. ст.283

24. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 № 555-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 24. ст.155